

ня канонічного хронологу. Проте, на тлі художньої фантази може розгортатися низка драматичних колізій. Євангельська проза ставить своїх героїв перед складними екзистенційними ситуаціями, ця драматична риса й пояснює популярність жанру літературного Євангелія, роману-апокрифу та євангельського роману.

Легендарно-міфологічний матеріал піддається значним трансформаціям та контамінаціям, тим не менш, розгляд функціонування традиційного сюжетно-образного матеріалу в літературі ХХ століття вказує на те, що легендарно-міфологічні структури зберігають свою потенційну актуальність на протязі століть.

Література:

1. Берштейн И. Новая жизнь вековых образов / И. Берштейн // Вопросы литературы. – 1985. – № 7. – С. 86–113.
2. Бушмин А. Наука о литературе: Проблемы. Суждения. Споры / А. Бушмин. – М.: Современник, 1980. – 334 с.
3. Бушмин А. Наука о литературе: Проблемы. Суждения. Споры / А. Бушмин. – М.: Современник, 1980. – 334 с.
4. Веселовский А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. – М.: Высшая школа, 1989. – 408 с.
5. Мелетинский Е. М. От мифа к литературе: [курс лекций «Теория мифа и историческая поэтика»] / Е. М. Мелетинский. – М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 170 с.
6. Мелетинский Е. М. Поэтика мифа / Е. М. Мелетинский. – М.: Наука, 1976. – 407 с.
7. Нусинов И. Вековые образы / И. Нусинов. – М.: Гослитиздат, 1937. – 352 с.
8. Нусинов И. М. История литературного героя / И. М. Нусинов. – М.: Гослитиздат, 1958. – 552 с.
9. Нямцу А. Поэтика современной фантастики / А. Нямцу. – Черновцы: Рута, 2002. – 240 с.
10. Нямцу А. Славянские литературы в общекультурном универсуме: [уч. пособие] / А. Нямцу. – Черновцы: Черновицкий нац. ун-т, 2012. – 520 с.
11. Нямцу А. Славянские литературы в общекультурном универсуме: [уч. пособие] / А. Нямцу. – Черновцы: Черновицкий нац. ун-т, 2012. – 520 с.
12. Нямцу А. Е. Легендарно-мифологические структуры в славянских и западноевропейских литературах / А. Е. Нямцу. – Черновцы: Рута, 2001. – 208 с.
13. Нямцу А. Е. Легендарно-мифологична традиція у світовій літературі (теоретичні та історико-літературні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: 10.01.04 «Література зарубіжних країн», 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / А. Е. Нямцу. – К.: Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 1997. – 34 с.
14. Нямцу А. Основы теории традиционных сюжетов / А. Нямцу. – Черновцы: Рута, 2003. – 80 с.
15. Нямцу А. Загальнокультурна традиція у світовій літературі / А. Нямцу. – Чернівці: Рута, 1997. – 223 с.
16. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература / Анатолий Нямцу. – Черновцы: Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича. Научно-исследовательский центр «Библия и культура», 2007. – 519 с.
17. Померанцева Э. В. Мифологические персонажи в русском фольклоре / Э. В. Померанцева. – М.: Наука, 1975. – 192 с.
18. Фрай Н. Архетипный анализ: теория мифов / Нортроп Фрай; [пер. з англ. Л. Онишкевич] // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [упорядк., пер. і прим. Марії Зубрицької]. – Львів: Літопис, 2002. – С. 142–171.
19. Франко І. Я. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах / І. Я. Франко // Зібрання творів: в 50 т. – К. Наукова думка, 1976. – Т. 31. – С. 33–44.
20. Юнг К. Г. Архетип и символ / К. Г. Юнг. – М.: Ренессанс, 1991. – 304 с.

УДК 811.161.2

С. О. Каленюк,

Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОВИ ТА КУЛЬТУРИ ЯК ПОКАЗНИК СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНІ

У статті порушено проблеми зв'язку мови та культури, розвитку української мови на регіональному рівні: рівень мовної компетентності особистості, дотримання норм літературної мови, зазначено шляхи розв'язання мовних проблем в Україні, підвищення мовленнєвої культури.

Ключові слова: мова, культура, норма, національність, суспільство, державна мова, особистість.

RELATIONSHIP OF CULTURE AND LANGUAGE AS AN INDICATOR SOCIO-POLITICAL PROCESSES IN THE COUNTRY

The article raised the problem of the Ukrainian language at the regional level: the level of linguistic competence of the individual, respect for norms of literary language, defined solutions to language problems in Ukraine, improvement of speech culture.

Key words: language, culture, nationality, the official language, society.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ У СТРАНЕ

В статье рассмотрено проблемы связи языка и культуры, развития украинского языка на региональном уровне: уровень языковой компетентности личности, соблюдение норм литературного языка, пути решение языковых проблем в Украине, повышение языковой культуры.

Ключевые слова: язык, культура, норма, национальность, общество, государственный язык, личность.

Модернізація українського суспільства у новій системі ідеологічних координат немислима без державної мовної політики, пріоритетом якої має бути розвиток української мови як консолідуючої духовної сили українського суспільства. Г. Бачинський зазначає, що «будь-яка мова – складна інформаційна система. Чим досконаліша система – тим вона гармонійніша. У людей зі збідненою та покаліченою мовою знижується здатність до системного та асоціативного мислення, до розкутого спілкування, і вони програють життєву конкуренцію з тими, хто своєю мовою володіє досконало» [1, с. 4]. Мовне питання не можна розглядати ізольовано від усієї політичної, соціально-економічної та культурної ситуації, слушно зазначав Іван Дзюба. Мова не тільки найпотужніший засіб спілкування, знаряддя мислення, а й необхідна умова існування народу. Вона спрямована як на внутрішній світ людини, її психіку, так у зовнішній світ природи та людських взаємин. У рідній мові будь-якого народу закодовано все його життя – його історія, культура, світобачення, помисли та надії, його менталітет. Хоча сьогодні українська мова має офіційний статус державної мови, однак проблема функціонування нашої мови в сучасному суспільстві є досить актуальною. Матеріали преси засвідчують далеко не однозначне ставлення гро-

мадськості нашої держави до національно-мовних питань. Поняття «мова державна» та «мова рідна» збігаються лише в однопонаціональних державах, проте авторитетний захист української мови державою сприяв би утвердженню української мови в Україні.

Метою статті є з'ясування проблеми зв'язку мови та культури, розвитку української мови на регіональному рівні.

Проблемами функціонування української мови як державної та питаннями підвищення мовної культури займалися Л. Струганець, Л. Мацько, С. Ермоленко, Н. Сологуб, А. Матвієнко, М. Стріха, І. Петренко, В. Гонський, О. Сербенська, Т. Ткаченко, О. Біляев та інші.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що реалізація мовної стратегії здійснюватиметься комплексним і послідовним впровадженням навчальних, адміністративних, науково-методичних та роз'яснювальних-пропагандистських заходів. У результаті впровадження й успішного здійснення основних і ще низки додаткових супровідних заходів мають гармонізуватися освітні потреби громадян України, нації, суспільства, держави. Але для цього необхідно є чітко виважена мовна політика держави, спрямована на обов'язкове оволодіння державною українською мовою всіма громадянами без винятків (незалежно від етнічності, віросповідання, ідеології, форм суспільно-виробничої діяльності) і цілеспрямовані активні зусилля українських філологів – учителів, викладачів, науковців, методистів [6, с. 34].

Часто можна почути, що начебто немає різниці, якою мовою користуватися, головне, щоб країна була сильна й багата, а люди забезпечені. Однак за результатами соціологічних, історичних, психолінгвістичних, когнітивних досліджень: мова – це не просто засіб спілкування, мова формує людину й націю і є потужним чинником її розвитку.

Як слушно зазначає М. Дробноход, «національне в державотворенні – це не проста ідея, а невідворотна необхідність, що випливає із природного закону єдності етносу і навколишнього середовища. Розуміння цієї істини – шлях до створення консолідованої української нації і прогресу держави, нехтування цією істиною – шлях до хаотичного борсання в океані нерозв'язаних проблем» [2, с. 15]. В основі національного лежить мова. Відомо, що кожна особистість розкриває свою сутність через мовлення. Мова є завжди критерієм того, на якому рівні перебуває культура того чи іншого суспільства. Щоб ефективно впроваджувати високу мовну культуру, потрібно постійно «полоти бур'ян» і викидати «сміття», що нагромаджувалося у нашій державі протягом кількох століть. Школярі дуже часто не знають значення тих слів, що вживають у повсякденному мовленні. Про знання і вміння використовувати у мовленнєвій практиці лінгвістичних законів сполучуваності слів у словосполучення і говорити не доводиться. Проте саме з таких елементарних знань і вмінь формується мовна особистість. У житті, у професійній діяльності мова потрібна не як сукупність правил, а як культура співжиття в суспільстві, картина світобачення, засіб формування і самовираження кожної особистості [9, с. 9–11].

Мова є критерієм освіченості та індивідуальності людини. Як зазначав український мовознавець Олександр Потебня «мовна індивідуальність виділяє людину як особистість і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства» [10, с. 9].

Між рівнем освіченості, загальної культури і рівнем мовної культури людини існує співмірність і залежність. Освічена людина може досягнути кілька мов. Однак важливо, щоб чужі мови не заступали мову своєї нації. Інтелектуальне зростання кожної молодої людини передбачає інтенсивне вивчення державної мови, оволодіння її літературними нормами, вироблення вміння користуватися всіма мовними одиницями залежно від умов спілкування, мети і змісту мовлення, оскільки мова є засобом інтелектуально-культурних досягнень особистості і способом їх презентації в суспільстві.

Тотальна звичка до нехтування вимог законодавства поширюється у нас, у тому числі, на мовну царину. Норми Конституції та законів ігноруються як у побуті, так і в рекламі, освіті, діяльності органів місцевого самоврядування та роботі засобів масової інформації.

Процес неухильного витіснення української мови із багатьох сфер життєдіяльності та прогресуюче зменшення носіїв української мови не призупинило навіть надання українській мові статусу державної у 1989 р. та подальше закріплення цього статусу, як одного з елементів конституційного ладу країни. Співвідношення української і російської мов в інформаційно-культурній сфері не відповідає реальному поділу населення за етнічною ознакою та порушує права його україномовної частини. При цьому нехтується факт психологічної готовності значної частини російськомовних українців до зміни мовної ситуації на користь державної мови. Цей факт періодично засвідчують соціолінгвістичні опитування. За Конституцією, держава не тільки захищає, розвиває, утверджує українську мову як державну, а й сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів та національних меншин. Однак сьогодні спостерігаємо зворотний процес, що є наслідком відсутності серйозної гуманітарної політики. Питання мови в Україні – це питання національної безпеки та національної перспективи, кожен громадянин має усвідомити особисту відповідальність за функціонування української мови в Україні.

Стан фактичної дискримінації українців у їх власній країні створює напруженість у міжмовних відносинах, що посилюється через необґрунтовані домагання окремих політиків надати російській мові статус другої державної мови нарівні з українською, і, таким чином, вибороти для чиновника право не опановувати і не використовувати українську мову в офіційному вжитку. Ці домагання спрямовані не на захист мовних прав росіяні і російської мови, якій в Україні ніщо не загрожує, вони працюють проти відродження української мови. Якщо врахувати думку багатьох вчених про те, що «кожне суспільство стихійно тяжіє до одномовності... двомовність веде до витіснення зі сфер комунікації тієї мови, що перебуває у слабшій позиції» [3, с. 6], то ця ситуація не може не насторожувати. Саме український мовний простір підданий тяжкому випробовуванню навалю експортованої східним сусідом та доморощеної різноманітної друкованої продукції, радіо- й телепродукції, шоу-бізнесу, пропаганди й історіографії російського зразка і мовного оформлення. Саме українському народові доводиться повсякчас боротися за реальний захист своїх само ідентичності й культури з боку власного законодавства, – того законодавства, під чийм крилом щедро відпускаються необмежені пільги російській та російськомовній культурі [8, с. 12]. Особливо насторожує комплекс меншовартості, що розкошує у свідомості багатьох українців.

На сьогодні актуальною є проблема дотримання мовної норми, бо правильність – одна з найбільш визначальних ознак культури мовлення. Одним із компонентів проблеми є суржик, що заповнив значну частину «мовленнєвого світу» міста. Людина, яка послуговується суржиком, не замислюється над проблемою перекладу. Тому відбувається інтеграція мов: українські слова вимовляються з російським акцентом, мають російські закінчення або російські слова вимовляються з українським акцентом. Граматика та синтаксис мовленнєвого тексту стають змішаними. Варто зазначити, що словникова мова існує лише на письмі. Тому питання, яким є усне мовлення, наскільки воно використовує багатство мови, сьогодні є досить важливим. Культуромовні вади телебачення, радіо, преси накладають негативний відбиток на загальну суспільну мовну практику, суржикують і жаргонізують її. Бідою сьогодення є те, що свідомо чи несвідомо руйнується високий стиль мовлення, той стиль, що передбачає найважливіші, найсоковитіші слова мови, що живлять духовну сторону

життя. Такі слова замінюються жаргонізмами, брутальними лайливими словами. Небажання повною мірою використувати багатства нашої мови збіднили і звузили активний словник до критичної межі. Потрібно, щоб дотримання норм і правил українського літературного мовлення входило у професійні (дидактичні, виховні й організаційні) обов'язки всіх вчителів, викладачів та адміністративних працівників освітніх закладів. Необхідно подбати на державному рівні про те, щоб україномовне навчальне середовище учнів і студентів підтримувалося україномовними комп'ютерними програмами, електронними посібниками і підручниками, пізнавальними науково-популярними виданнями українською мовою, україномовною розважальною літературою.

Благородне обурення борців проти ущемлення правового поля російської мови викликає кволе намагання держави надати українській школі українську світоглядну платформу, наприклад і принаймні у вигляді обов'язкового вивчення державної української мови та пізнання історичного досвіду України в його нерадянському і неросійському трактуванні. Виявляється, ці фактори теж є насиллям над російською мовою в Україні, хоча ніхто навіть із найзапекліших українофобів не може пояснити, як знання державної мови може утискати права неукраїнського населення країни і чому українському народові варто віро сповідувати (не інакше) тільки традиційну російську світоглядну версію щодо його власної історії. На цьому відтинку «протистояння» плутанина понять, викривлення предметів дискусій та дійсного стану речей особливо кричущі [8, с. 10]. У зв'язку з тим, що процес витіснення української мови є керованим і набув системного характеру, українська держава має діяти відповідно, вживаючи рішучих заходів підтримки української мови як мови нації і державної мови. Такі заходи не спрямовані проти мовних прав осіб, що належать до національних меншин, вони є лише засобом утвердити українську мову, захистити мовні права українців і зберегти Україну як незалежну державу зі своїм самобутнім обличчям.

Проте спостерігаємо і позитивні зрушення. Українська мова виконує функції міжнародного спілкування в Україні. Активізується вивчення української мови в різних країнах світу, де готують дипломатичні, торгові кадри, які мають працювати в Україні.

На жаль, законодавство практично не передбачає санкцій за порушення мовного режиму, а можливості місцевої влади у справі регулювання рекламного та недійного ринків є мінімальними. Правильна українська мова нашого міста – це не питання політики, а питання нашого професіоналізму, громадськості та відповідальності перед прийдешніми поколіннями. Мовою навчання в українській школі всіх рівнів повинна бути державна українська мова. Встановлення такої реальності – право держави і право її основного корінного народу. Полікомпонентний склад лінгвістичної освіти породжує практичні життєві та навчально-освітні мовні ситуації, що могли б стати для молодих науковців предметом соціолінгвістичних, прагмалінгвістичних науково-методичних досліджень. Проблеми, породжувані такими ситуаціями, могли б вирішуватися з урахуванням результатів відповідних досліджень. Основною метою мовної освіти є вироблення в учнів і студентів мовної компетенції як системи знань, умінь і навичок, необхідних для користування державною мовою у різних сферах життя та виробництва. Кожна культура формує особливий соціум, свою форму соціально-культурного спілкування. Щоб визріли умови для національної та духовної самоідентифікації нашого народу, потрібен комплекс державних заходів для створення повноцінного соціокультурного середовища. Культура є вищою формою діяльності людини.

Українська мова повинна стати модною у молодіжному середовищі, адже саме українська мова є високорозвинутою європейською, пов'язаною з глибокими і багатими традиціями прадавньої цивілізації. Ситуація потребує активних дій, спрямованих на розширення сфери функціонування української мови, піднесення її престижності, особливо в молодіжному середовищі. На нашу думку, серед доступних нам можливостей поліпшення мовної ситуації на рівні навчального закладу – це постійне привертання уваги до проблем української мови, надання можливості ефективно та якісно вивчати мову тим, хто цього бажає, постійне і наполегливе виховання поваги й любові до української мови, адже людину навчити можна лише того, що вона любить. Розв'язання мовної проблеми в Україні, з огляду на її гостру специфічність має відбуватися в такий спосіб, щоб не кривдити не тільки національних меншин України, а насамперед самої української нації.

Соціальний престиж мови залежить від усвідомлення його комунікативної вартості й корисності в житті суспільства, усіх його етносів, від того, скільки сфер спілкування обслуговує ця мова. Уявлення про престижність мовної освіченості залежать від соціального становища та культурної зорієнтованості мовців.

Література:

1. Бачинський Г. Чи залишиться Україна українською? / Г. Бачинський // Універсум. – 1995. – Ч. 9–10. – С. 4.
2. Дробноход М. Стейкий екологічно безпечний розвиток: український контекст / М. Дробноход // Дзеркало тижня. – 02.06.2001. – 21 (345).
3. Залізник Г. Мовна ситуація Києва: день нинішній та прийдешній / Г. Залізник, Л. Масенко. – К., 2002. – 32 с.
4. Матвієнко А. Найдоступніший спосіб підвищення мовної культури / А. Матвієнко // Дивослово: Українська мова і література в навчальних закладах. – К.: Преса України. – 2004. – № 12. – С. 55–56.
5. Мацько Л. І. Культура української фахової мови: Навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К.: ВЦ «Академія», 2007.
6. Мацько Л. Формування культури мовлення: чинники лінгводидактичні та культурологічні / Л. Мацько // Урок української. – 2004. – № 8–9. – С. 34–35.
7. Мацько Л. Формування мовної культури / Л. Мацько // Педагогічна газета. – 2002. – № 8–9. – С. 6.
8. Медвідь Л., Возницький Б. А за мовою і нас до тієї ж ями / Л. Медвідь, Б. Возницький // Урок української. – 2004. – № 8–9. – С. 10–13.
9. Непийвода Н., Мовна підготовка у школі та вузі / Н. Непийвода, В. Чуріна // Українська мова та література. – 2000. – № 5. – С. 9–11.
10. Потебня А. Язык и народность / А. Потебня // Эстетика и поэтика. – М., 1976.

УДК 378

Inna Sklyarenko,

Kyiv State Maritime Academy named after hetman Petro Konashevich-Sahaydachnyi (KSMA), Kyiv

DIE ROLLE DER FREMDSPRACHENFACHKOMPETENZ IN DER AUSBILDUNG ZUM QUALIFIZIERTEN SCHIFFSFÜHRER UND SCHIFFSBETRIEBSOFFIZIER.

Es wurde versucht, grundsätzliche Überlegungen zu einem Qualitätssicherungs- und Qualitätsmanagementsystem unter dem Aspekt der Fremdsprachenausbildung in Kyiv State Maritime Academy (KSMA) anzustellen. Der Beitrag zeigt an-